

YORDAMCHI MAKTABNING QUYI SINFLARIDA ARIFMETIK MASALALAR YECHISH ASOSIDA O'QITISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH

To'xtapo'latova Kamolaxon Faxriddin qizi

Toshkent shaxar 92-umumta'lim maktabi matematika o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada yordamchi maktabning quyi sinflarida aqli zaif o'quvchilarga arifmetik masalalarni yechishga o'rgatish jarayonining pedagogik-psixologik asoslari tahlil qilindi. Tadqiqot davomida o'quvchilarning arifmetik masalalarni tushunish, modellashtirish va yechishdagi qiyinchiliklari eksperimental jihatdan o'rganildi. Ko'rgazmali vositalar, sxemali chizmalar hamda predmet-amaliy harakatlar asosida tashkil etilgan korreksion-pedagogik ishlarning samaradorligi asoslab berildi. Tadqiqot natijalari aqli zaif o'quvchilarning matematik tushunchalarni o'zlashtirish darajasini oshirishda vizual va amaliy metodlarning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: yordamchi maktab, arifmetik masala, korreksion-pedagogik ish, ko'rgazmali vositalar, matematik tushunchalar, modellashtirish, ta'lim samaradorligi.

Kirish. Bugungi kunda Respublikamizda maxsus ta'lim tizimini takomillashtirish, imkoniyati cheklangan bolalarni sifatli ta'lim bilan qamrab olish va ularning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yordamchi maktablarda ta'lim olayotgan aqli zaif o'quvchilarni o'qitish jarayonini samarali tashkil etish dolzarb pedagogik muammolardan biridir.

Matematika fanini, xususan, arifmetik masalalarni o'rgatish yordamchi maktab o'quvchilari uchun murakkab jarayon hisoblanadi. Chunki bunday o'quvchilarda idrok, tafakkur, xotira, nutq va mantiqiy fikrlash jarayonlari yetarlicha rivojlanmagan bo'ladi. Natijada ular masala mazmunini tushunish, berilganlar orasidagi bog'lanishni aniqlash va mos arifmetik amalni tanlashda qiyinchilikka duch keladilar.

Shu sababli yordamchi maktablarda arifmetik masalalarni yechishga o'rgatishda ko'rgazmali vositalar, predmet-amaliy faoliyat va sxemali modellashtirishdan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu metodlar o'quvchilarning abstrakt tushunchalarni aniq obrazlar orqali anglashiga yordam beradi.

Asosiy qism. Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot davomida pedagogik kuzatish, suhbat, eksperiment va natijalarni sifat hamda miqdor jihatdan tahlil qilish metodlaridan foydalanildi. Tajriba Toshkent shahridagi 37-son yordamchi maktabning quyi sinf o'quvchilari bilan olib borildi.

Eksperimental ishlar quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oldi:

1. Ko'paytmani topishga doir oddiy arifmetik masalalar;
2. Teng qismlarga bo'lishga oid masalalar;
3. Mazmunli bo'lishga doir masalalar;
4. Ikki bosqichli murakkab arifmetik masalalar.

O'quvchilarga masalalarni:

og'zaki tushunish;

ko'rgazmali vositalar yordamida ifodalash;

sxemali chizma asosida modellashtirish;

arifmetik amal yordamida yechish topshirildi.

Tajriba davomida sanoq cho‘plari, predmetli ko‘rgazmalar, chizmalar va jadval elementlaridan foydalanildi.

Tadqiqot natijalari va tahlili

Eksperimental tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, yordamchi maktab o‘quvchilari arifmetik masalalarni yechishda quyidagi qiyinchiliklarga duch keladilar:

masala mazmunini to‘liq tushunmaslik;

ma’lum va noma’lum miqdorlarni ajrata olmaslik;

arifmetik amalni noto‘g‘ri tanlash;

masalani sxemali ifodalashdagi qiyinchiliklar;

masala savoliga mos javob tuza olmaslik.

Masalan, ko‘paytmani topishga oid masalalarda o‘quvchilarning katta qismi ko‘paytirish o‘rniga qo‘shish amalidan foydalangan. Bu esa ularning masala mazmunini yuzaki tushunganligini ko‘rsatadi.

Ko‘rgazmali vositalar va predmetli harakatlardan foydalanilganda esa o‘quvchilarning faoliyati sezilarli darajada yaxshilandi. Sanoq cho‘plari, sxemali chizmalar va predmetli modellar orqali masalani tasvirlagan o‘quvchilar arifmetik amalni to‘g‘ri tanlashga muvaffaq bo‘ldilar.

Tadqiqot davomida quyidagi pedagogik holatlar aniqlandi:

vizual modellashtirish masala mazmunini anglashni yengillashtiradi;

predmet-amaliy faoliyat tafakkur jarayonini faollashtiradi;

sxemali tasvirlar miqdoriy munosabatlarni anglashga yordam beradi;

korreksion-pedagogik yondashuv o'quvchilarning matematik kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Muhokama

Aqli zaif o'quvchilarning matematik bilimlarni o'zlashtirishida abstrakt tafakkurning yetarli rivojlanmaganligi asosiy muammolardan biridir. Shu sababli arifmetik masalalarni o'rgatishda aniq predmetlar va ko'rgazmali metodlardan foydalanish muhim pedagogik ahamiyatga ega.

Pedagogik va psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, predmetli harakatlardan boshlab asta-sekin ichki aqliy faoliyatga o'tish o'quvchilarda matematik tushunchalarni shakllantirishga yordam beradi. Ayniqsa, sxemali modellashtirish yordamchi maktab o'quvchilarida:

mantiqiy fikrlashni;

tahlil va sintez qilish ko'nikmalarini;

nutq faoliyatini;

mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Shuningdek, o'yin texnologiyalari va voqeaband didaktik topshiriqlar o'quvchilarning matematika faniga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Yordamchi maktab o'quvchilari arifmetik masalalarni yechishda sezilarli qiyinchiliklarga duch keladilar.

2. Ko'rgazmali vositalar va predmet-amaliy faoliyat masala mazmunini tushunishni yengillashtiradi.
3. Sxemali modellashtirish arifmetik amallarni to'g'ri tanlashga yordam beradi.
4. Korreksion-pedagogik ishlar o'quvchilarning matematik kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali hisoblanadi.
5. Arifmetik masalalarni o'qitishda individual yondashuv va vizual metodlardan keng foydalanish zarur.

Foydaalanilgan adabiyotlar:

1. Vigotskiy L.S. Pedagogik psixologiya. – Moskva.
2. Galperin P.Ya. Aqliy harakatlarni bosqichma-bosqich shakllantirish nazariyasi.
3. Rubinshteyn S.L. Umumiy psixologiya asoslari.
4. Perova M.N. Yordamchi maktabda matematika o'qitish metodikasi.
5. Kuzmina-Syromyatnikova N.F. Yordamchi maktabda arifmetikaga o'rgatish propedevtikasi.
6. Xilko A.A. Aqli zaif o'quvchilarning arifmetik masalalarni yechish xususiyatlari.
7. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid farmon va qarorlar